

DVORA BARON

דרך קוצים

—

בהיותה בת שלוש שנים מתה עליה אמה ואל הבית הובאה אשה אחרת, זרה.

הדודה יוכבד באה אז, הושיבה אותה, את מושה הקטנה, על ברכיה, ובכתה.

—עכשו, הנה רק עכשו—אמרה—נתימת.

אחר הוצאה יום אחד מן הבית תמונתה הגדולה של האם, כשפניה היפים מהבהבים בחורון מבעית, ובחדרים התחיל מהדד קולם הצורם של 'האדמוניים', בני משפחתה של האחרת.

אנשים גזעמים היו אלה, אדומי שער כקרובתם, ועיניהם—מבט עוקץ להן, חד.

אליה, אל הילדה, אם הביטו והזדקק זה כחודה של המחט, והיא, כדי שלא להפגע בו, הסתלקה ובאה לחדרה, במקום שיכלה לסדר לה חוג משפחה שלה מבובותיה הישנות, או לשחק בסוסי העץ אשר הביטו אליה בעינים טובות, מסבירות.

היה עוד לפניה המטבח עם המבשלת הזקנה חיה-רישה, והחצר עם הנדנדה והאגוזות שבקצה.

בקיץ ישיבה פה על הספסל מתחת לעצים וחרוזה לה מחרוזות מאגוזי הבוסר, בשוותה להן בדמיונה את הברק של הפנינים, או שהסתכלה ברשת-הצל הפרושה לרגליה וצדה במבטה את זיהורי האור המרצדים בתוכה.

במורד, מאחורי דיר העצים, גבל את חצרם גנו של השכן בנימין ליב, מפני הורדים יקרי-המציאות שגדלו בו היתה הכניסה שמה לילדים אסורה, אבל הנער נחוס, אם הוא נמצא לבדו, פעמים שהכניס אותה.

על זרועותיו העביר אותה את השביל שבין המשוכות, כדי שלא תסרט בצמחים הדוקרניים, ונתן לה להתהלך בין ערוגות הירק ושיחי הורדים עד אשר שמע כי מי שהוא מבני הבית בא, שאז הוציאה, והיא, בהתישבה ליד הגדר, הביטה מבעד לסדקים אל הנעשה שם בפנים.

ככה עברו עליה הימים בילדותה.

הדודה יוכבד, אחות האם, התגנבה ובאה פעם בשבוע לחדרה, היא היטטה בין שערותיה לראות אם חפפו את ראשה, הניצה לתוך אזניה, ואחרי אשר בדקה עוד את הלבנים בארון יצאה והלכה דרך המבוא האחורני.

לשעה אחת ביום בא מורה ללמדה קריאה וכתביה. אחד מן 'האדמוניים' היה והביט אליה בעינים עוקצות, אבל להבין בספר לימד אותה.

ביום מלאות לה שלוש-עשרה שנים שלחה לה הדודה יוכבד אחד מספרי האם שהיו שמורים אצלה בארגז. פרשת חייו של האיש רובינסון היתה ואת. המבשלת חיה-רישה, עם גמר העבודה בערב, הכניסה אליה את עששית המטבח, ולא ארכו השעות והחדר הקטן נתמלא המיה של דכיי ים עם ניחוח דק של יערות עד.

אחרי כל הטלטולים עם הלבטים הקשים בא, לבסוף, האיש אל האי המבורך. כובש בין אילני הבראשית שביל ראשון והוקמה סוכת השלום.

לא קול נוגשים, ונזיפות ותוכחות מוסר, כי אם רק אושה של עצי סיפים ופעיה רכה של גדי, הצועד אחריך בטוחות, באמון. המבשלת הזקנה, כשנכנסה הנה בבוקר, מצאה את הנערה

מוטלת במטתה בבגדיה, והיא מהרה להעירה לפני שיוכל מי מבני הבית להרגיש בכך, אז לקחה מעל השולחן את הספר רק כדי להסתכל בתמונותיו—ושכחה את כל אשר מסביבה.

האם הנזעמה, הילדה האדמונית זיוי, שנולדה פה, והחדרים על כל המונם נתרקו ונמצאו אי־שם מאחורי מרחבי ים.

איזו קרובות מעיר המחוז באו להתארץ פה אצל האנשים אשר השעה שיחקה להם, ובשעת ארוחת־הצהרים לא הקפידו אם היא הבת הבלתי־אהובה, לא באה להסב אל השולחן, אשר המקום על ידו לא היה מרווח ביותר.

לפני שטיפת הכלים הכניסה חיה־רישה את חלקה שלה הנה, אל החדר, והיא לעסה את קציצת הבשר, גמעה את המרק ותתרה מתוך כך בספר הקריאה לסופם של הדברים, כשבלבה יש בו כבר מן הצפיה המתוקה לכל אותם מאורעות תבל הצפונים בשבילה בארגו הספרים של הודות^ה והנה נהפך פתאום אחר דגית הגלגל בעסקי אביה הסוחר.

מכיר אחד שלו הוציא מידיו בערמה סכום כסף ונעלם בן לילה מן המקום. סמוך לאותו זמן גשרפה בכפר אושה טחנתו, והיא לא מבוטחה באחריות, ולבסוף באו השטפונות והביאו פליה על הדוכרות ששלח על פני הנהר למרחקים.

כמו בספינה זו שנפגעה ניסו בתחילה הקרובים פה לסתום את הפרצים, אבל כשנתגלה כי אלה הולכים ומתרחבים, מיהר כל אחד להציל את אשר לו.

הן סוף־סוף לא היו אלא אנשי מסחר קטנים, אשר מעט הכסף המזומן הוא אצלם נשמת הדברים, המשענת, אשר בלעדיה לא יתכן להם כל מעמד.

עוד נשארו לו, לאיש, כמה בתי־דירה בעיר המחוז, ואותם מכר, סילק לקרוביו את המגיע להם, ואחרי אשר התפשר עוד עם יתר הנושים, בא וישב בביתו. בשביל כלכלת בני המשפחה מכר תעם בפעם אחד מן החפצים שהובאו בזמנם מארצות־החוץ.

כמו לפנים במצרים היה זה אשר השנים הרעות אכלו את הטובות.

הרהיטים בתוך האולם נתערטלו מעט מעט מציפוייהם היקרים. מערכות כלי הכסף והחרסינה נעלמו, אומנתה של זיוי, וכן גם נערת הבית, פוטר, והנה הגיע גם תורה של חיה־רישה.

האשה אדומת־השער, סברה שכוחה אתה, וכי בתה החורגת תוכל אף היא לעזור על ידה בעבודת הבית.

המבשלת הזקנה, לאחר שקיבלה את שכרה, נשארה עוד כמה ימים כדי ללמד את מושה את מלאכת חליבת־הפרה.

היא גם ניפתה בשבילה חול לשפשוף הסירים והזהירה אותה על כל הסכינים והקופיצים החדים, ולבסוף, בערב האחרון, קיפלה והקטינה לאור העששית את סינר הבד הרחב שלה, ואחרי אשר הלבישה את הנערה את בגד השרות הזה, הלכה ונשקה מתוך גישוש את כל המזוזות, משכה אליה את חניכתה ונשקה גם אותה את נשיקת הפרידה, והלכה לה כשהיא עטופה במטפחת המשבצות שלה, והנערה שנשארה פה לבדה הרימה את קצה הסינר ובכתה לתוכו בכי, אשר לא ידעה כמוהו לעצב ולנועם.

בזמן הראשון לא היתה העבודה קשה ביותר. את שנים־שלושת התבשילים לארוחת־הצהרים ידעה הנערה להתקין עוד מימי היותה מתהלכת פה, במטבת, עם הזקנה. אז היתה רק מסתכלת בבעבוע השומן בתוך המחבת ומקשיבה להמית הסיר על הכירים. עכשיו הפכה בעצמה את קציצות הבשר ובחשה בכף את המרק, ובין בחישה לבחישה טאטאה את החדרים, בו בזמן שאמה חורגתה, עם המטלית ביד, הלכה אחריה והסירה מעל הרהיטים את האבק.

בשעת האכילה, בצהריים, הגישה היא, כמו חיה־רישה בזמנה, את התבשילים אל השולחן.

מוטלת במטתה בבגדיה, והיא מהרה להעירה לפני שיוכל מי מבני הבית להרגיש בכך, אז לקחה מעל השולחן את הספר רק כדי להסתכל בתמונותיו—ושכחה את כל אשר מסביבה.

האם הנזעמה, הילדה האדמונית זיוי, שגולדה פה, והחרדים על כל המונם נתרחקו ונמצאו אי-שם מאחורי מרחבי ים.

איזו קרובות מעיר המחוז באו להתארח פה אצל האנשים אשר השעה שיחקה להם, ובשעת ארוחת-הצהרים לא הקפידו אם היא, הבת הבלתי אהובה, לא באה להסב אל השולחן, אשר המקום על ידו לא היה מרווח ביותר.

לפני שטיפת הכלים הכניסה חיה-רישה את חלקה שלה הנה, אל החרר, והיא לעסה את קציצת הבשר, גמעה את המרק וחתרה מתוך כך בספר הקריאה לסופם של הדברים, כשלבנה יש בו כבר מן הצפיה המתוקה לכל אותם מאורעות תבל הצפונים בשבילה בארגז הספרים של הדודה—והנה נהפך פתאום אחר-דנית הגלגל בעסקי אביה הסוחר.

מכיר אחד שלו הוציא מידיו בערמה סכום כסף ונעלם בן לילה מן המקום. סמוך לאותו זמן גשרפה בכפר אושה טחנתו, והיא לא מבוטחה באחריות, ולבסוף באו השטפונות והביאו פליה על הדוברות ששלח על פני הנהר למרחקים.

כמו בספינה זו שנפגעה ניסו בתחילה הקרובים פה לסתום את הפרצים, אבל כשנתגלה כי אלה הולכים ומתרחבים, מיהר כל אחד להציל את אשר לו.

הן סוף-סוף לא היו אלא אנשי מסחר קטנים, אשר מעט הכסף המזומן הוא אצלם נשמת הדברים, המשענת, אשר בלעדיה לא יתכן להם כל מעמד.

עוד נשארו לו, לאיש, כמה בתי-דירה בעיר המחוז, ואותם מכר, טילק לקרוביו את המגיע להם, ואחרי אשר התפשר עוד עם יתר הנושים, בא וישב בביתו, בשביל כלכלת בני המשפחה מכר תעם בפעם אחד מן החפצים שהובאו בזמנם מארצות-החוץ.

כמו לפנים במצרים היה זה אשר השנים הרעות אכלו את הטובות.

הרהיטים בתוך האולם נתרטלו מעט מעט מציפוייהם היקרים. מערכות כלי הכסף והחרסינה נעלמו, אומנתה של זיוי, וכן גם נערת הבית, פוטר, והנה הגיע גם תורה של חיה-רישה.

האשה אדומת-השער סברה שכוחה אתה, וכי בתה החורגת תוכל אף היא לעזור על ידה בעבודת הבית.

המבשלת הזקנה, לאחר שקיבלה את שכרה, נשארה עוד כמה ימים כדי ללמד את מושה את מלאכת חליבת-הפרה.

היא גם ניפתה בשבילה חול לשפשוף הסירים והזהירה אותה על כל הסכונים והקופיצים החדים, ולבסוף, בערב האחרון, קיפלה והקטינה לאור העששית את סיגר הבד הרחב שלה, ואחרי אשר הלבישה את הנערה את בגד השרות הזה, הלכה ונשקה מתוך גישוש את כל המזוזות, משכה אליה את חניכתה ונשקה גם אותה את נשיקת הפרידה, והלכה לה כשהיא עטופה במטפחת המשבצות שלה, והנערה שנשארה פה לבדה הרימה את קצה הסיגר ובכתה לתוכו בכי, אשר לא ידעה כמוהו לעצב ולנועם.

1328

בזמן הראשון לא היתה העבודה קשה ביותר. את שנים-שלושת התבשילים לארוחת-הצהרים ידעה הנערה להתקין עוד מימי היותה מתהלכת פה, במטבח, עם הזקנה. אז היתה רק מסתכלת בבקבוע השומן בתוך המחבת ומקשיבה להמית הסיר על הכירים, עכשיו הפכה בעצמה את קציצות הבשר ובחשה בכף את המרק, ובין בחישה לבחישה טאטאה את החרדים, בו בזמן שאמה חורגתה, עם המטלית ביד, הלכה אחריה והסירה מעל הרהיטים את האבק.

בשעת האכילה, בצהרים, הגישה היא, כמו חיה-רישה בזמנה, את התבשילים אל השולחן.

בתנועת כתף פתחה את הדלת, בשעה שנשאה את קערת המרק המלאה, ועברה לא בלי חרדה את הדרך לשולחן האוכלים, בעוד אשר זיזי, אחותה החורגת, מביטה אליה ממקומה בסקרנות שיש בה מן הצפיה לאיד.

אחרי כן רחצה את הכלים על הספסל בחוץ וחלבה את הפרה מולקה, אשר קיבלה את פניה בגעית רצון בבואה אל הרפת. עד אשר היום החשיך הספיקה עוד לעמוד קצת על יד החלון, או בפתח השער, ולהסתכל בעוברים ושבים.

אבל הנה בא החורף עם קרחו ושלגיו, המים בשעת שטיפת הרצפות צרבו את הידים, התנורים עשנו, ואת העצים להסקה צריך היה להביא מן הדיר הרחוק שבירכתי החצר.

באמצע הדרך נתעלפו אצלה לפעמים זרועותיה, והיא אנוסה היתה להניח את המשא לפניה, על הארץ, צופה מתוך כך בחרדה אל החלון לראות אם אין מי מציץ משם ורואה אותה בחול-שתי.

באמצע החורף חדלה הכובסת לקבל את הלבנים לכביסה, כי לא ניתן לה שכרה, והנה, כשסל הכבסים נתמלא, אמרה האם הוכנסו, איפוא אל המטבח הכלים הדרושים, ואחרי אשר מי האפר הותקנו, באה אמנם האשה וישבה אל גיגית הכובסים, החורגת כי עליהן לגשת בעצמן אל העבודה.

אלא שלא עבר זמן רב וידיה הלבנות, המנומרות בבהרות קיץ, התאדמו, ואחת מאצבעותיה התחילה שותתת דם, אז קמה והלכה מתוך אנקת כאב, והנערה נשארה לבדה על גל הכבסים.

רק עם ערב לאור המנורה גמרה את שפשוף כלי תלבן הגדולים, בגיגיות, מן הצד, היו שרויים הבגדים הצבעוניים, אשר השהיה הארוכה במים אינה יפה להם, ומן החוץ צריך היה להכניס את וילאות החחרים עם המפות שהספיקו כבר להתיבש.

האיש רובינסון וכל הדומים לו נמצאו עתה אי-שם, הרחק, באהליהם השאוננים. במטתה, לפני השינה, כשניסתה לקחת

איזה ספר, נשמט זה מידה תיכף. כמו התעלפות נפלה עליה עם השכיבה, וכשהקיצה נשמע כבר קול צעדיהם של שואבי המים בחוץ. מרעידה באה אל המטבח והדליקה מתוך גישוש את העששית. שנים-שלושה חסילי-בית ברחו בבהלה מהשולחן, ובחלון מחוסר התריסים השחיר גוש העלטה שבטרם בוקר. היא הפשילה את שרווליה ועמדה לדשן את התנור.

בתוך תוכה היא כמו קייתה כי הנה תפתח מאחוריה הדלת והזקנה חיה-רישה תכנס עטופה במטפחת-המשבצות שלה.

כי מי אחר יכול היה לבוא אליה בשעה אשר כזאת? הדודה יוכבד שכבה חולת אסתמה במטתה, והמחשבה בלבד כי היתה בת אחותה לשפחה הביאה עליה התקפות חנק, ואביה—זה, מאז באה הנה האשה הזרה, לא ראה אותה. מבטו המפוזר רק תעה לפעמים מסביבה, אבל בה לא נתקל.

יום אחד נמכרה הפרה מולקה שעמדה 'עצורה' ברפת. מבעד לחלון ראתה אותה מושה מובלת על-ידי זרים, והיא יצאה אליה בחולצתה הדקה לתוך הצנה.

הבהמה מדולדלת החורף נשאה אליה עין גדולה, שטופת דמע וגעגוע געית עצב—ואז נפנפה לה בידה, כדרך שעושים למישוה קרוב בשעת פרידה, ומיהרה לשוב לעבודתה.

כבר קרבו ימי הפסח לבוא, והחדרים העזובים מימי החורף זקוקים היו לניקוי יסודי, ומי פה בבית חוץ ממנה, יכול היה לטפס ולעלות לאדני החלונות ולהגיע במטלית הרחיצה עד לאשנב שבמרומי הדלת?

לא היה כלל צורך ללמודה, או לזרזה. כבנות הפרבר השכירות הפכה ורחצה כל כלי מבפנים ומבחוץ, שפשפה את רצפת העץ בחול ובסבון, ואת המים לשטיפה הביאה בעצמה מן הבאר.

השערות נשמטו וירדו לה על פניה המשולהבים, או סילקה אותן בתנועת ראש, ואת צמתה, לבל תפריע, פרכה בעיגול מסביב לקדקדה.

תוך כדי טיאטוא המים, בשלולית שנקותה לרגליה, נבהלה פעם לראות את פני אמה מציצים אליה ממעמקים, אבל מיד הבינה כי רק הצמח שעל ראשה—צורת תסרקתה של האם—היא המשוה לה את הדמות הזאת, והיא התנערה מגל השכול אשר הציף אותה.

היה עוד לפניה הפרוודור הקר עם מדרגות המרתף, והמזוה בחוץ, ובמטבח עמדו כבר מוכנים לרחיצה כלי הפסח, קערות עם סירים ועריבות עץ.

כדי שלא לערבבם בכלי החמץ, נשאה אותם אל הבאר שבקצה החצר, שקעה מתוך כך לרגעים בתוך הבוץ הצונן, כשאת אצבעותיה הנקשות היא נושאת פעם בפעם לפיה ונושפת עליהן, לחממן.

בשעת צחצוח איזו כלי-נחושת פעם, הציץ פת אליה מבעד לסדקי הגדר **בחום** בנו של השכן, זה אשר ישב עכשו בקביעות בעיר המחוז ושבא, כנראה, הביתה לימי החג. קרוב עמד פה, ומבטו כה חם היה ומלטף עד שהיא, ברגע הראשון, אמרה לגשת אליו, אבל חזרה בה מיד, ובאספה בחפזון את הכלים נפנתה והלכה מתוך הקשחת לב, אפילו אל השמים, שגבהו עכשו והכחילו, לא הביטה ולא לעצי הגן אשר העלו כבר פקעים—מעוצר כעס ומעבודה קשה.

בסוף השנה השלישית, הרעה, ניסה הסוחר הירוד שוב את כוחו בעסק העצים, ביחד עם אחד משותפיו לשעבר פתח חצר למעשי יער, והפעם עשה והצליח.

בכפר קמיניקה בנו בעת ההיא כנסיה, ואת העצים לסיפון לקחו אצלו. הגרפית מקוכטיץ, שעשו אצלה תיקונים בארמון, הזמינה אף היא פה את כל החומר הדרוש, וליד תחנת הרכבת עמדו להקים כמה מחסנים, והיה גם שם צורך במעשי-עץ. מקץ שנה היה מצבו של האיש כך שהוא יכול היה להוציא

מידי המלוה את כל החפצים העבוסים. במקום מולקה, העצורה, קנו פרה אחרת, שופעת חלב, והאשה האדמונית, כשיצאה בשבת לככר-הטיולים, נראו שוב עגילי-היהלום באזניה.

אז אמרה הדודה **יוכבד**:

—עכשו הגיע הזמן להוציא מידיהם את מושה בת אחותי.

רופא אחד מעיר המחוז נתן לה מין סם שהוא עשוי להפסיק כל התקפת חנק, והיא לא חששה, איפוא, לתנועות חזקות, אלא שטרם ידעה איך לגשת אל הדבר, והנה הוגד לה, כי בנימין ליב, בן-המיצר של מי שהיה גיסה, שב נחום בנו מעיר המחוז והוא רוצה בבת-אחותה.

עלם חסון היה זה ומיושב בדעת, והוא גם מושלם באומנות הצלמים שלמד בעיר המחוז, אלא שאביו הסוחר בן תחרות היה ל'אדמוניים', וחששו שהללו יפריעו.

כדי להמנע, איפוא, מסיבוכים, החליטה האשה כי את קרובתה יש להרחיק לאיזה זמן מהעיר.

מבגדי האם המנוחה עשתה בשבילה שמת-קפלים ומעיל קצר, כזה שתלבשנה הנערות, וביום השוק, כשקרובה, המוסכן מזבליץ בא—הלך ולקח, לפי הוראתה, את הנערה על מנת לארחח כמה ימים בביתו.

במבואי-העיר מסרה להם הדודה את חבילת-הבגדים וגם זוג של נעלי-שרוך חדשות, וכעבור יומים נסעה כבר היא עצמה דרך היער המוביל לזבליץ עם העלם המדובר לצדה—חשה כל הזמן בחזה רגש של הרוחה מריח-הארגנים המחלים ומשיחת בן-לזייתה, אשר עם כל פרסה נוספת נתגלו בו יותר טוב-טעם ורוחב-דעת.

בשביל המוכסנית קרובתה, שידעה אותה כאשה צרת-עין, הביאה מן הבית עוגת-דבש ומחרוזת של כעכי-ביצים, באופן שזו לא היה לה עוד צורך להגיש מיני מאפה משלה אל השולחן, ואחרי משתה-התה שלחה את בני-הזוג אל היער, הקשיבה פה

בסבלנות במשך שעה ארוכה לשטף שיחה של קרובתה קשת הרוח, וכשהשנים שבו, לא היה לה עוד צורך לשאול את הנערה לדעתה.

על פי האזורים שנחפשט בלחיתה ידעה זאת, על פי זה איך שנעגם מבטה כשבא האורח להפטר ממנה כברכת-הפרידה.

בעירה אחת קרובה גחפנה בעת ההיא נקומו של הצלם, והיא יעצה, איפוא, את העלם שהוא יתן את דעתו לכך, והיא עצמה, כשבעלה, ה'באמיו' מוזות קובטין, בא—שלחה אותו אל גיטה לשעבר לשאול מה הוא סכום הנדוניה שהוא פוסק לנערה.

הן הוא לא יכול להחרעם על זה שכתו הולכת למצוא מנוחה בבית איש אשר הוא מצוין במדותיו ושיש גם בידו אומנות המבטיחה לה חיירותה.

אמנם בביתו גדול היה אז הרוגז על מעשה חיתון זה באנשים שהם שנוזיים מנוז ומתמיד על 'האדמוגיים'.

האשה הנזעמה לא רצתה עוד להאמין כי אכן הלכה ממנה בתה חורגתה ללא שוב.

הנערות השכירות רק בזבזו לה את הנפט ואת השומן, לא ידעו מעולם לקבוע את מדת התבלין בתבשילים, ואת המיחם הגישו תמיד אל השולחן כשהוא מפורז ומעלה עשן.

קשה היה לה גם להבין היאך יכול היה איש-היער הכשר הזה—המוכסן—להעמיד סנים של חם, בזמן שבלבו ידע כי לגנוב את הנערה מביתה בא.

בעלה חליש האופי, כשדבריה חוקו עליו מאד, עמד והתלבש בכבדי-הדרך ויצא לעיר המוזון, כאילו בכדי לסדר שם איוו עסקי-מסחר.

והדודה יוכבד—כבר היה מוכן בעת ההיא בביתה חלק גדול מבגדי-המוזון של הנערה.

משנולותיה של האם המנוחה נעשו רובם, אלה אשר בזמן גתפרו אף הן פה בביתו והואיל והמורה בגלגוליה הגיעה עכשו

שוב לאותו אופן הגזרה, לא היו זקוקות אלא לתקונים קלים, אשר היא, הדודה, עשתה אותם בעצמה. מתוך כך התאמצה כל הזמן להבליג על רגשות התוגה שנעורו למראיהן בלבה ושהיו עלולים להזיק לה.

כדי שלא להביא במבוכה את קרובתה המוכסנית, אשר בביתה נערכה החתונה, הכינה את כל המאכלים הדרושים אצלה בבית, והביאה אותם ביחד עם ארגזי המותר לבית-היער, ופה, עד שהקהל התאסף, הספיקה עוד לערוך את השולחנות, עזרה לכלה להתלבש בבגדי כלולותיה והכניסה אותה מתוך המית לב כבושה לחופה, ואחר כך, כשזו באה להתישב בעגלה, הניחה את ראשה על זה שלה ובכתה בכי חם, מתוך לב פתוח, מבלי לחשוש עוד לשום דבר.

temp. bliss

לעירה כמילזבקה הובאה הנערה, לבית-עצים קטן, אשר בו התהלכה בזמן הראשון כחילמת.

עוד לא נדם באזניה קול המונו של בית אמה-חורגתה, גערות הזעם שמסכיבה וקריאות הבוז, והנה באה לגוה שאנו, אשר רק נוחות ונועם יסובבוה בו ודרישת טוב.

כעין תהיה העירה בה נעימת השידול שבקולו של נחום לטיפת-ידו, אשר שפעו ממנה גם רוח וגם אומץ, ממבטו, כשנמצא במחיצתה, נמשך אליה קו של אור, שהיה מתקצר ומתארך לפי מדת הריח שבניניהם, ואשר היא, מטופחת הקור, התעדנה בו כמו בקרני שמש.

לפנים, בילדותה, נהתה אחרי המבשלת חיה-רישה מפני שזו הראתה לה פנים מסבירות. אפילו על מולקה, הפרה הטובה, הת-רפקה בצמזומה לטיפת אהבה—והנה שתתה עתה מן הכוס המלאה.

בסוף הקיץ, במלאות שנה לחתונת בני הזוג, נולד להם בן.

הרודה יוכבד הכטיחה לבטא לעת הזאת, אבל נתאחרת מפני איוו סיבה, ומושה היתה נחומה, איפוא, להשגחתה של המשרתת בלבה, לא היה לה גם צורך בטיפול מיוחד, מאחר שהיא היתה כבוייזוא לכל דבר, אכלת מכל מה שאכלו האחרים, וביום השלישי ישבה ושיבת הסבה במטחה והתעסקה במלאכתיה.

מפני שבצלמניה רבו באותו יום המבקרים, יכול היה נחום להציץ אליה רק ברגעי הפנאי, מאושרי וחרד—קו האור הנמשך מעיניו הפציע ונחלק עתה, בנגעו גם בתינוק המוטל על ידה.

עוד תמוה היה בעיניהם היצור הרך, אשר בו נתאחדו באהבתם, ושקלסחר פני שניהם גשקף להם מפניו הועירי, המופלאים.

עם ערוב היום הובאה מיכית'הנגר עריסתו—המשכב הראשון שלו, ומושה, לאחר שהשיבה אותו, גרדה אותו ודגוד קל, מהלך תרדמה, גרדמה היא עצמה מתוך כך וישנה, ככל אשר זכרה אחר כך, שינה כבדת סינוט.

תועה היתה כאילו בחוך יער עבות, אשר רק עם דמדומי הבוקר עלה בידה להחליץ ממנו, וזו ראתה לפניו שביל עם שיזי ורדים מזה וזוה, הבינה כי זאת היא 'הדרך הסוגה בשושנים', אשר עליה דובר במכתב הברכה שנתקבל ביום חתונתה, והיא ביקשה לצעוד בה, והנה נשתחפו רגליה, ומפני שידעה, כי ככה יקרה לפעמים בחלום, התאמצה והקיצה, והנה היו רגליה מאובנות.

כמו לפני כן, ליד השביל, היה מסביב אור מדומדם, ונחום, מלובש כבר בבגדיו, עמד על ידה, ואו אמרה לו, ראתה איך שידו הנחונה על דופן המטה רעדה, וזף היא תקף אותה רעד קשה, מסמר. שלא הרפה עוד ממנה.

כמו מבעד לערסל שמעה איך שזוסייה, המשרתת, גשלחה בחפזן זול הרופא, ואיך שנחום התפלץ בשמעו כי לא נמצא זה בביתה, התינוק הקיץ בעריסתו בקול בכי, ובמבוא הצלמניה, בחוף, החדשק מי על הרלת מבלי להיענות, והנה התעכבה עגלה ליד תכית: הרודה יוכבד באה.

היא, לשמע זה שקרה, רק נשמה כמה פעמים עמוקות, כדי להכין לה מעט זוויר, והתאושה מיד.

את בעל-העגלה שלחה עם מכתב אל הרופא הנודע מעיר-המחוז, להזמינו, ואת נחום ביקשה להוציא את העריכה אל החדר השני, ועמדה להתקין בשביל הילד משקה חם.

כל כך בטוחה היתה כי האיש הנערץ יביא מרפא לקרובתה, עד כי צותה על המשרתת לגשת לגיבוי החדרים, ועמדה היא עצמה למפל בהכנות ליום הברית.

וזה באו וניגש אמנם תיכף לבדיקת החולה. מרוכז היה, רב קשב ומלא רצון טוב, אבל להועיל לא יכול. מנעינות-הרחמים שבקולו שמעה זאת מושה, מן השתיקה שגשתררה שם, בחדר השני, לאחר שהזו נפטר והלך.

הדרך שהראתה בחלומה, דרך חייה היתה, והיא ירטה לנגדה כשאך באה להציג את רגלה בה.

הזמן עוד הרופא המקומי, הוקו, והחובש מהעירה הסמוכה. הרודה יוכבד, לאחר שעשתה את מספר האמבטאות שנקבע והוציאה ללא הועיל את כל משחות-המריחה, הלכה ושיבה לביתה. התינוק, באין בשבילו חלב-אם, העבר אל החדר השני, ומשם נשמע היה איך שקולו הולך ונחלש, עד אשר נשתתק יום אחד לגמרי.

—כן ייטב לו— אמרה מושה מתוך הקשחת לב.

מרחוק ראתה את נחום עומד ופניו אל החלון, ולפי תנועות גבו הבינה כי הוא בוכה. היא היה לבת מזוובן. זילו היו רגליה אותה, היתה אולי קמה ומתהלכת קצת, כדי להפיג את כאבה, עכשו לא יכלה אלזו להפוך את פניה אל הקיר.

והנה עברו הימים והצללים נסביבה, כמו מתחת לאגוזות לפנים, עם נשיבת הרוח—התחילו להראות בהם נקודות-אור. המוכסנית מובליץ באה לבקרה והביאה בשבילה משחה שאת

אין הית

תועלתה אצל חולי-רגלים ואתה כמו עיניה, והיא גם אשר יעצה להוציא את מחיצת הקרשים שלפני מטתה. והחדר, כשהדבר נעשה, נתרוח אמנם ונפתח לכל צד.

מנגד, בתוך המבוא, נראה המזוה וחלק מן המטבת, ומהצד השני נגלו, וכמו נתקרבו, חדרי הצילום, ונחום, בכל מקום שנמצא שם, נראה לה מעתה בכל עת.

הוא—היה קו האור מעיניו נמשך ובוקע אליה עכשו תכופות. על פי איזה חוש מיוחד כיון תמיד להגיש לה כל דבר הדרוש לה בעתו, העמיד לפניה בבוקר את כלי הרחצה כך, שהיא יכלה להתרחץ כאילו עמדה ליד הכיור. בצהרים נתן לה לחלק את מנות האוכל, בהקריבו לשם כך את השולחן למטתה, ובערב, כשזוטיה באה לנער את מצעיה, הוציא אותה מן המטה והעבירה בזהירות, כמו לפני דרך שביל הקוצים, אל הספה.

'על כפים אשאר'—אמר לה פעם, בהיותם בבית-היער. והנה נשא אותה על כפים.

עם בוא האביב העמדה מטתה על יד החלון, ובוה כאילו הוצא עוד חיץ אחד מלפניה.

כמו בימים שעברו יכלה לראות מפה את תנועת האנשים ב'עיגול', ללוות במבטה את היוצאים אל המקשאות בשעות הבוקר ולצפות אחר כך, ביחד עם כל הקרובים להם, לשובם. שב ונקשר, כביכול, החוט של שיתוף החיים בינה ובין האחרים. אמנם, היא רק ישיבה מן הצד ובכל אלה לא היתה, ואולם הן גם לפני, כאשר נבצר ממנה להיות בתוך הגן של השכן, הסתפקה בזה שישבה על ידו והביטה מאחורי הגדר אל הנעשה בו. כבר נפתחו הדלתות בבתי ה'עיגול', ומעשי יום-יום, כנהוג בכל קיץ, הובאו עד לפני פתחי המבואות.

בבית האכסניה מנגד קיצצה האשה ליפשה את עלי-החמיץ ליד מדרגות המטבת. בעלת המחלבה ריבה-לאה גיבנה את עוגות

הגבינה שלה בפתח חנותה, ונשמע היה איך שהיא רוגנת על כלתה הצעירה, חסרת המגן, באין בעלה אתה, והניה ליון, השחר-חרה והענוגה, הציצה פעם בפעם ממעקה-ביתה אל עבר חנות המנופקטורה, ששם נמצא בעלה היפה, בן הכרכים.

לא פג חום אהבתה אליו מאז השנה שעברה. וכאו כן עתה קרנו פניה כאשר נענה לה משם במבט חטוף.

פעמים עברה רוח רעה בין השנים, ואז ישיבה היא שם, על הספסל, מדולדלת וקודרת, והוא אף הוא לא עוד האיר במקומו את פניו לקונים, והביט בכל פעם באי-סבלנות החוצה, עד אשר עמד, לבסוף, וסגר את דלת-החנות ופנה ללכת אל עבר-הבית, ומושה, בהתרוממה קצת, ציפתה לראות אם ישתרר השלום ביניהם.

כבתוך ספרי-קריאה נגולו פה לפני הדברים, והיא, מתוך שכחה עצמית, כמו לפנים בשעת קריאה, ביקשה לדעת את ההמשך.

יש אשר בתוך כך נפנתה פתאום לאחוריה וזכרה את זה שהיה לה, ורגש של התמוטטות תקף אותה, כאת זה שהציץ לפתחי תהום, אבל אז בא נחום והושיט לה את קר-האור שבעיניו, והיא גאחזה בו ושבה לשיווי משקלה.

משפחה אחת באה בעת ההיא לשבת פה בעירה, מיודעיו של נחום שבביתם, בעיר המחוז, ישב במשך כל ימי לימודיו, ואשר הוא, ניכר היה בו, חיבב אותם ביותר, אז אמרה מושה—אף כי המגע עם אנשים זרים היה קשה לה—שיזמינם לביתם, ובשבת הקרובה באו, האיש ואשתו. הוא גדול-מדות ועטור-שיבה, והיא כמות כחיה-רישה. אותו אור ההבנה בין קמטי הפנים ואפילו אותה המטפחת, עשויה משבצות של שחור ולבן.

הם לא הרגישו כלל במצבה המיוחד של מושה, טעמו ברצון מן הפירות שהושמו לפניהם, ודיברו כל הזמן על שמואל-אליה בנם, חברו ובן-גילו של נחום, והוא אשר ברכו בזמנו, ביום חתונתו, שתהיה דרכו סוגה בשושנים.

היתה פה אתם בתו של זה שנתיתמה מאמה. והם, בכואם הנה בשבתות, הביאו אותה. אטיה היה שמה—תינוקת תמימת-עינים, אשר כל הרוגה אותה זכר את טעם ילדותו שלו. לפעמים, בהיות מוגה-האוויר טוב, הביאו אותה הזקנים, ההומנים (על שם עירם נקראו כן) גם בימות חול, ומושה, נשענת על כריה, שיחקה אתה.

החדר על רהיטיו נהפך אז לרצונן לחצר, והן התנדנדו בה בנדנדה, או שישבו והתקינו מחזורי-בוסר מחרוזות, בשוותן להן בדמיונן את הברק של הפנינים. הזקנה, מלפני פתח המטבח, הביטה אליהן בעיניה המסבירות של חיה-רישה, ומן הצד דמתה מושה לשמוע אושה של עצים, וקול-צעדיו של נחום, הבא להכניסה אל ערוגות הורדים שבגן.

רע היה זה כאשר נחום, לשם סידור עיניו, יצא והלך, והיא באין זוסיה הזקנה אתה, בשארה פה לבדה.

כל זמן שהוא נמצא ב'עייגול', בחוג ראייתה, נלוחה אליה, כביכול, והיתה אתו. היא באה עד לחנות-הצבעים, התעכבה לפני בית הסגר, ועמדה וחיכתה בסבלנות עד שעשה את חשבונו עם האופה ויצא ונגלה שוב לפניה.

אבל קרה אשר הוא בא לאחת הסמטאות ונשתהה שם ולא שב, ואז ירד צלמות עליה.

ה'עייגול' שמנגדה נתרוקן ואבדה לו ממשותו, והיא, נקועה מן ההויה, צנחה ונפלה לאחוריה כצמח שנתלש.

חורבה עזובה היתה מעתה, גל של ממולת, אשר אין לא צורך ולא תועלת בהם לשום איש.

מתוך תנועה של קבלת-הדין התמתחה והרגישה איך שחייה, כמנורה זו עם כלות חומר הדלק שבה, הולכים ודועכים עם כל נשימה. והנה חרק בדלת המפתח—נחום בא, ורוחה שבה אליה כהרף עין.

עם דמדומי בוקר אחד—בסוף הקיץ גם הפעם—ילדה מושה בן. מילדת פשוטה מן הכפריות הובאה אליה, כי את המומחית מן העירה הסמוכה לא השיגה ידה להזמין.

כשהילד הוגש אליה, והיא ראתה אותו שהוא שלם בידי וברגליו, עצמה את עיניה, והדמעות התפרצו מהן, חרישיות, בשטף, ונחום, שעמד פה מן הצד, ניגב אותן בלי אומר במטפחתו.

כאשר האיר היום, העלתה זוסיה הזקנה את צפיות הצבעונין על הכסאות וערכה את השולחן ביין ובמיני מאפה, ובבית, ביחד עם דממת המנוחה, השתררה רוח של חגיגות ושמחה תמה.

לא כן היה זה כשנודע הדבר בחוץ.

מין השתוממות הקרובה ללעג תקפה פה את האנשים.

היאך זה היא, פלגת-הגוף, אשר תוכל לזוז ממקומה לא יותר מן המטה שמתחתיה?

משל לאבן מאבני-הרחוב שהיתה מביאה נפש אדם לעולם.

היתה פה גם שאלה בדבר כשרותו של הילד, מאחר שאמו, במצבה, הן לא יכולה להתקדש בזמנה כחוק, וביום השמיני, לטקס הברית, אסף הזקן ההומני בקושי את ה'מנין' הדרוש.

האנשים נמצאו פתאום עסוקים, או מוזמנים לשמחות-מצוה אחרות. אפילו המשקאות, שנשלחו הנה בפקודת הגרפית כאות חסד לצלם שלה, לא הועילו.

כשהתינוק הוחזר, לבסוף, אל החדר הפנימי, הכניס הזקן את ראשו בפתח וקרא את ברכת ה'מזל טוב' בקול רם ובחמלה אבהית כזאת, עד כי מושה עלה אדם בלחיה, ועיניה, כמו תמיד בשעת התרגשות, כוסו בדוק של ערפל.

בנימין קראו לילד, על שם אבי-אביו שמת סמוך לאותו זמן, והיא קראה לו מוני, מותאם לגוני, שם ההקטנה של נחום.

מתוך הסבה על כריים, כשסמכוה בהם, יכלה לרחוץ אותו באמב-טה, לחתלו בחיתוליו וגם—כשנכמר אליו לבה—להקריבו אל סניה, לחי אל לחי, ולספוג כן את מתק ינקותו.

ויש גם אשר עלה בידה להשכיבו בתוך העריסה, ואז ישנה אותו. מתוך זמר שיש בו גם חדות אם וגם תוגת אם, לא שיר-ערש היה זה, ששמעה אותו פעם, כי אם בת-קול מהמית לב אמהות מדור-דור, אשר חרדו, כמוה היא, לגורל בניהן בעתיד.

נעפרה רוחה כשראתה שלא תוכל להאכיל אותו די שבעו, כי חלבה, ככל אשר גדל תאבנו, הלך ופחת. על פי עצתה של הזקנה ההומנית התחילה להשקותו מי אורז וחלב ממותק, אבל זה גרם לו כאב, והוא בכה בקול נוקב, מופר לה, זה שבא כהד מבכי ילדה ההוא, הראשון, המורעב אף הוא. בלילות התהלך אתו נחום הנה והנה על פני החדר כדי להשקיטו, ובמשך כל היום התרוצץ בגשם וברוח בתוך החוות לבקש בשבילו מינקת.

זוסייה הזקנה עמדה בפתח הצלמניה והשיבה ריקם את כל הבא שמה, ופה, בפנים, ישבה על-פירוב אטיה נכדת ההומנים, והשתדלה להשתיק את הילד. אבל הוא—גבר קולו והחריש את זה שלה, ומושה, כדי שלא לשמוע את הבכי הזה, הקובל והמלא, כפי שגדמה לה, נזיפה, הפנתה את פניה אל החלון, והנה ראתה כי האנשים העוברים שם יש גם במבטם משהו הדומה לנזיפה.

כשנתקבלה יום אחד הצעה מקרוביה למסור את הילד לידיהם, לא יכלה לסרב.

הדודה יוכבר, החולה, הלכה ובאה לבית גיסה לשעבר, ואחרי טענות ומענות, הוסכם שם אשר בנימין הקטן יוקח לחות זרציה הקרובה. אשת הנפח שם, אשר ילדה שלה מת, היא אשר תיניקו, וזיזי, כבר גברת החוה בעת ההיא, תשגיח עליו. ותנאי הותנה גם אשר לא יבוא האב להראות שם כל זמן היות הילד ברשותם. ואז, לאור שתשובת ההסכמה של מושה הגיעה, נשלחה אשת הנפח לכמילובקה.

במרכבת-האדונים באה זו לבית הצלם, אשה גדלת-גוף אשר תנועות חזקות ותקיפות לה, והיא—אך קלטה את התינוק לבין זרועותיה, ציורתה על הרכב לזוז, בעוד שילדי העיגול, אשר נתקבצו ובאו הנה, משמיעים בהמון קול קריאת הידד ארוך. מושה, שניבטה פה מן החלון, לא עלה כלל על דעתה, כי לה ולילדה זה מכוון.

הן היתה העגלה מרופטה, והיריעה הסוככת עליה משונת צורה ועשויה באמת לעורר צחוק.

כשזוסייה באה, ציורתה עליה להעלות את העריסה לעלית-הגג, והחדר היתה בו מעתה רוחה, אותה הרוחה ואתה הדממה שנשתררו בו לפני שלוש שנים, כאשר לוקח מפה ילדה הראשון.

נחום, פנוי עתה לעבודה, נמצא, על הרוב, בתוך התא האפלולי הרחוק, והאנשים בחוץ, מאחר שהיא שבה לשבת ליד החלון דוממת, מצב שהוא הולם אותה, שוב לא היה להם ענין לעכב את מבטם עליה.

הזקנה ההומנית סרה לפעמים הנה עם פנות-היום.

היה לה משקה שלה ושתי פרותיה, אבל היא מצאה לה זמן גם להכנס ולשבת קצת על מלאכת-יד, וידעה היא לשבת כך, אשר מושה, בדבריה, היה זה לה כאילו רק עם לבה היא משיחה.

הן לא נעלם ממנה כל מה שדיברו בה הבריות, זוסייה הטובה לא נמנעה מלמסור לה את זאת, והנה שאלה, אם לא צדקו אלה.

כלי רצוץ, פלג גוף, מה לה כי תביא ילד לאויר העולם?

התוכל לטפל בו כאשר יחלה, להצעידו, בבוא העת, את צעדיו הראשונים, ולהקימו, כאשר יכשל ויפול?

או התקום עם אמהות להכין לו את אכלו, תשמור אותו מפגיעת עגלה בחוץ, ותשא אותו לבית רבו בימי סגריר וקור?

הן היא עצמה תרעב, אם לא יוגש לה אכלה, לא תמוש ממקומה, אם אין תומך בה.

אני מזהיר

עץ שבור מה לו, איפוא, כי יצמיח זלולים? אבן דוממת, האין טוב אשר תהיה מוטלת ערירית במקומה?
הזקנה מעל מלאכת-הסריגה ענתה לה, מבלי שתראה מפינתה, באופן שמושה דומה היה לה שוב כי רק את קול עצמה היא שומעת:

—כי נלד את בנינו בעצב, בזאת קוללנו כולנו, אבל לא מעטות הן אתנו אף אלה, אשר בעצבון גם תגדלנה אותם.
איך יהיה זה לנשי העוני, יושבות המרתפים בכרפים, האנוסות להשכר ללהם, שעם שחר תצאנה לעבודתן?
מי יאכיל את ילדיהן כשירעבו, ישקה אותם אם יצמאו, או ישמור אותם מלהט-שמש, ממטר עז לבל ירטיבם?
הן עוזבים הם ללא השגחה, צפויים תמיד לכל פגע, אין שומע לנאקתם ואין עוזר להם ומנחם, ובכל זאת—אם רצון האלוהים הוא—יגדלו, ואף גם יהיו לסעד לאמותיהם.
צעירה היא ללא נסיון וגם אין אמונה בלבה, על כן תעגם ותתיאש.

מי זה אמר כי אין עוד תקוה לה, והיא לא תוכל להרפא?
האם זה שיכאיב לא יוכל לחבוש, ומי שיסר—לא ירחם?
כאשר בא פתאום חליה, כן ירפה ממנה ויעבור והיא תקום להיות אם לילדה וגברת לביתה.

מחוטי הצמר, שהיו אצלה בארגזה, נתנה לה כמה פקעות, וגם הביאה את הצנורות הדרושות, ומושה, כשהקור גבר ושוב אי אפשר היה לשבת ליד החלון, יכלה להתעסק במלאכת סריגה.
היא עשתה חויה לנחום, סודר לעצמה, וגם כמה קטעי-אריג אשר מהם, בשעת הצורך, אפשר היה להכין מעיל-תינוקות חם.

הן עכשו כשהנהר נקפא, והדרך מורציה נתקצרה, יכול היה להזדמן. סה בכל יום אחד מבני הסביבה תהיא, ואפילו הנפח של החוה בעצמו.

nature
zoology

נחום, בימים מעוננים, באין עבודה בצלמניה, היה עומד וצופה מתוך עצירת גשימה לעגלות החורף הבאות משם, וידיו פשוטות או לפניו מתוך אותה הבעת הפמיהה, שבה רגיל היה לקלוט לתוכן את ילדו.

כשדרך החורף נתחלפה, לבסוף, בקיצי, ומן הבתים, שחלון-גותיהם הכפולים הוצאו, התחיל לבקוע בכל התינוקות בלילות, אמר פעם שיש בדעתו לגשת לכמה שעות לטוחנובקה, כדי לקנות שם איזו צרכי צילום, ומושה לא התנגדה לכך.

בשעת בוקר מוקדמת עלה לקרון-הנוסעים הטוחנובקאי, והיא, ממקום שבתה, 'ליותה' אותו עד לקצה המדרון ו'ירדה' אתו אל המשעול, אשר אותו עברה יום-יום במחשבתה.

היא 'הצתה' אתו את שדות-המרעה, 'עקפה' את חורשות הגרפית, ו'עברה' באורך רוח את כל היער הובליצי עד שהגיעו לבסוף, לטחנת זרציה, אשר שם יורדים אחדים מן הנוסעים ואחרים באים במקומם, ועד אשר הקרון עמד, יכול היה נחום להחליק בשביל היורד אל המפחה, שם גם ביתו של הנפת.

עם ערוב-היום באה אליה אטיה באיזו שליחות מוקנתה, והיא התרפקה ארוכות על הילדה זכת-העינים הזאת, ואחר ישיבה הווה על יד החלון והביטה אל ה'עייגול', אשר יושביו היו חיים כבר את חיי יומם בחוץ.

בעלי-המקשאות הלכו ושובו לבתיהם, כל אחד מתכופף כעץ הנדחף ברוח אל מול ילדיו הבאים לקראתו.

ירוחם בר הגברתן, שנתאחר הפעם מפני איזו טיבה, היתה הפעה של כמיהה בידיו, כששלח אותן לקראת תינוקו, ומושה, בהתרוממה מעט, ביקשה לראות היאך יקלט זה לתוכן—והנה נראה במדרון נחום.

לא היה לה כלל צורך לפנות אליו בשאלות, מהילוכו הכושל ידעה את אשר אתה, מתנועת ההתהמקות שבה עבר את הרחוב, כזו של הנכלמים, או הנרדפים על ידי הצלפת שוט.

כפי שכתבתי

השביל, אשר פלשה בהגיגיה וריפדה אותו בנהיתה, גורר בעדה ונחסם.

lowest point

עתה קדר הבית. חלון הראווה שליך המבוא לא צוחצחו שמשותיו, ועל חדר הצילום היו האנשים פוסעים ועוברים כמו בימי הסגריר, בהיות דלתו מוגפת מבחוץ.

ואמנם מי הוא אשר ינעם לו לבוא ולהתקבל על ידי איש, אשר סבר פניו גועם, ושהוא דומה כי אחת היא לו אם יספקו או לא יספקו לו עבודה?

business suffers

יושבי הרחוב הראשי הביא להם שם בן הרוקח מצלמה מעיר המחוז, והם הסתפקו הקיץ בתמונות החובבים שזה עשה להם, ואשר לצעירי הגננים, הנה, בשעת העונה, בזמן הובלת הירקות לטוחנבקה, לקחו רבים מהם את בגדי שבתם אתם והצטלמו שם.

בסוף הקיץ, כשבא נחום לחדש את חלון הראווה, לא נמצא בידו מספר התמונות הדרושות, ובשביל שכר הדירה, כשהגיע זמן הפרעון, אנוס היה לבקש הלואה ממכיריו ש'ברחוב העליון, האנשים שם נשאו אמנם את פניו ונתנו לו, אלא שביחד עם זה לא יכלו לכבוש בלבם את רגש התרעומת על אשתו, אשר בשלה הגיע למצבו הרע.

אלה שהוכרחו לעבור יום-יום דרך ה'עייגול', גם נמאס להם לראותה שם תמיד במסגרת החלון, כאשר היא בעיניה האפלות סוקרו. אותם כך, כאילו חטא חטאו בזה שרגלים בריאות להם.

ביחוד מרגיז היה זה בשעת שמחות המשפחה, כאשר לחוך הקהל החוגג, שטוף הגיל, נתקעו פתאום הפנים שלה, החשוכים והא-בליים. כעין כתם כזה היה זה על רקע חייהם הבהיר.

האלמנה מיכלין, אשה גשואת פנים, והיא אחת מאלה אשר אצלה לקח לפעמים נחום מעט כסף בהלואה, נכנסה פעם באמתלה אל הצלמניה, וברגע שנחום היה עסוק ליד מכונת הצילום, באה אל

החדר הפנימי ושאלה את האשה החולה קצרות, בלי כל הקדמה, למה היא שוכבת כך מבלי לבקש כל תרופה ומרפא, ומחשיכה כן את חיי בעלה.

מושה, הוצפו פניה דם והיא עשתה תנועה של החיה בסוגר כאשר הסובבים אותה עומדים להתעלל בה.

לבכות אילו יכלה, היה זה בודאי מקל לה, אבל היא—מאז לוקח ממנה ילדה, קפאו בקרבה הדמעות ונעצרו, עד כי ראתה לפעמים את עצמה ככלי הפוך זה, אשר מרוב היותו מלא וממולא אין הנוזלים יוצאים ממנו.

the fire

ואולם פעם היה זה אשר הסאה, שהיתה מלאה כבר—הוגדשה ביום קיץ קרה הדבר, כאשר נחום, לשם גבית איזה חוב, יצא אל 'הרחוב העליון', והיא ממקום שבתה, כמו תמיד, ליותרה אותו במבטה.

היא הביטה אחריו עד אשר עלה במדרון ובא אל רחבת השיטות, אשר שם נמצא הרחוב, ועד אשר הוא שהה שם, הסתכלה בקרונות הירקות שהתנהלו במעלה הדרך, והנה נשמע פתאום קול נפץ מאחריה, וכשהפנתה את ראשה, ראתה חוט של עשן מתפתל ויוצא מן המטבח ולבה עמד מדפוק.

במבט חטוף אחד הקיפה את זוית ה'עייגול' שבקרבתה. במרפסת בית האכסניה נמצאו כמה אנשים, והיא יכלה היתה לקרוא להם, אבל הן הבית פה היתה דלתו געולה, והמפתח—בידי נחום. ואז, בתנועה אשר היא עצמה לא הבינה אחר כך כיצד ביצעה אותה, ירדה מעל המטה, ובזחילה, כבעלי-החיים החולכים על גחונם, הגיעה עד למבוא המטבח אשר בו הדלת האחורנית, ירדה לא קרה פה שום דבר. איזו קיסמים שנשארו בכירה התלקחו בתוך הרמץ מאליהם, ומאחר שהארובה היתה סתומה, נמשך העשן אל החדר.

עתה שבה רוחה אליה, והיא ראתה והנה רבוצה היא כחיה, על

ארבע, והסחי היה מסביב לה: קליפות בצל ושום, ושכבת אפר עם מי שופכין בתוך העביט. וממעל נתלו קורי העכביש על הכתלים אשר לא סידו במשך כל השנים.

ופחאום הבהירה כנגדה מבין כל אלה רצועת תכלת בתוך האשנב העליון, קטע קטן משמי המרומים אשר היא, מפני גיבובי הבני-נים שמאחורי חלונה, לא ראתה אותם, ואשר מהם—הורתה אותה לפנים חיה רישה—ישקיף אלינו האלוהים, והיא בזקפה את עיניה שאלה:

'עד אנה עוד?'

'עד אנה תשימני כעפר לשפל וכתולעת למאוס?'—קראה, ופיסת הזוהר מנגדה נתעמעמה וכוסתה בערפל. ואז לקחה מהאצטבה הקרובה מטפחת וכבשה בה את פניה, כי באו לה הדמעות.

בהיות בנימין בן ארבע שנים, עברו בני משפחת הנפח מורצ'יה אל העירה הקרובה, ואותו, את חניכם, לקחו אתם.

זיוי היא שהוסיפה לתת את דמי כלכלתו, וההשגחה עליו במסרת לאמה בעיר. ואולם האשה המזדקנת, אם מפני ריחוק המקום, או מחוסר פנאי, לא הרבתה לבקר אצלו, ובכך נפתח פתח בקיר שבינו ובין הוריו.

אחד מגנני ה'עייגול', שירד בקרונו לטוחנובקה, ראה שם נער זר על יד המפחה, והוא הבין כי חניכו של הנפח הוא. והגיה לוין מחנות המנופקטורה, שנודמנה אף היא שם, הכירה אותו על פי שערו המסולסל, כזה של נחום, והיא, האשה דקת הרגש, נח אור של חנינה על פניה כשסיפרה היאך עמד שם במכנסי המולט הקצרים שלו וגשך לתומו מן התפות שבידו.

ביום שני בשבת אחד יצא נחום ללכת לטוחנובקה מבלי לבקש עוד שום אמתלה לכך. בשעה מוקדמת בבוקר הלך, ועם ערב שב, והוא אז מחודש. מבטו הכבוי שב והתלקח בו קו האור, והוא בקע והגיה שוב את החשכה מסביב.

failure of the
attempt to see
his son

אמנם, רק שעה קלה ניתן לו לראות את הנער, בגנבה, אבל בימי השוק—נאמר לו—אם יבוא בעת שרבה ליד המפחה הצפיפות. יוכל להשתהות יותר.

והנה בכל יום שלישי, שהוא בטוחנובקה יום השוק, היה יוצא מעתה עם כל התגרים בבוקר, ולערב שב, ואין בידו או כל צורך או אמתחת, אלא שנראה היה בכל זאת כאיש הנושא עומס של טוב רב.

בתחלת הקיץ, כשהאשה האדמונית יצאה לחות זרצ'יה, עשתה הדודה יוכבד בחכמתה, שהילד יובא לכמה ימים לביתה.

מבקשת היתה כאילו לתפור בשבילו איזו חלוקי קיץ, ואחרי אשר היא, ברגליה החלשות, לא יכלה ללכת אליו למדוד, הורשה הוא לבוא לזמן התפירה לביתה.

היא הוציאה ממגרת הקומודה את האריגים, ולקרוביה בכמילובקה שלחה להודיע שיבואו לקחת לכמה שעות את הנער.

איש מהימן צריך לקחת אותו בצהרים, ולמחר בבוקר להשיבו, ויסע הוא, לשם זהירות, לא דרך זרצ'יה, כי אם בשבילים ההר-ריים, דרך יערות קוכטיץ.

פתק מן השמים לו נפל, לא היה עושה פה בבית רושם גדול כל כך.

מושה, מששמעה זאת, עשתה תנועה בגופה כדי להתרומם ולקום, אבל מאחר שרגליה נשארו כבולות, התישבה ישיבה מאוששת במטה ונתנה מפה את הוראותיה.

את נחום שלחה לאחד מבעלי הקרונות, שידעוהו כבר-דעת ומהיר בשליחותו, ואת זוסיה ביקשה להקריב אליה את ארגו המוהר.

עוד היו שמורים פה, בין יתר הדברים, כמה חפצי ערך, ואת אלה נשאה הזקנה הנבונה לבית-המלוח, קנתה בדרך חזירתה צרכי אוכל בחנות-המכולת הגדולה, ואחר עמדה עוד לנער בחוץ את המפות עם הצפיות, שהיו מונחות, כרגיל, בארון.

כשהיום ערב, יצא נחום אל השביל המוביל ליערות קוכטיין, ומושה, במפתח-החלון, נראתה כממלאה אותו כולו. אפילו בעלת האכסניה, ליפשה, הביטה מעל המרפסת שלה לעבר המדרון, ובפניה, ביחד עם הסקרנות, גנצן מה הדומה לרחשי כבוד. והנה נראה האיש בבואו, והוא פותח את הקרון שלו במפולש, למען יראה עוד מרחוק בריקותו.

עצת הודדה סופלה. הנער לוקח ממנה עוד לפני שבא השליח.

Nahum's
death

ליום הולדתה השנים-עשר של אטיה, נכדת ההומנים, בא מעיר-הפלך אביה שמואל-אליה, הצלם, וביום-השבת הלך עם בני-הבית לבקר אצל נחום, חברו לשעבר.

איש מדות היה, טוב עינים וצנוע בהליכותיו. אף הוא, כהוריו, לא הרגיש במומה של מושה, ושוחח אתה כעם אחד מן המסובים אל השולחן.

את בתו אהב ענוגות, החליק חרש את צמתה, שעבתה פה במשך הזמן, והושיט לה פעם בפעם אחדות מן הסוכריות החביבות עליה, שהביאן בשבילה במיוחד מן הכרך, ואשר היא, מתוך תנועת שובבות, כיבדה בהן את כל האחרים, והאזיר פה נתמלא עד מהרה ריח חמצמץ וצלילי-צחוק. עם נחום דיבר האורח רק על עסקי צילום, סיפר לו על כל החידושים שנתחדשו במקצוע זה, והלך אתו לראות את חדרי העבודה.

מפני שהצלמניה שלו בכרך נשארה ללא השגחה, אנוס היה לחזור ביום המחרת, והוא אפילו לברך את ידידו בברכת-המרידה לא הספיק, אולם בדרכו לתחנת-הרכבת, בעברו את עיר מולדתו של זה, התעכב שם כדי לברר את ענין ילדו.

בעזרתו של מכיר אחד הגיע לחות ורציה, הזמין לשם גם את האשה 'האדמונית' עם בעלה, ודיבר אתם קשות.

עוד לא נשמע כזאת אשר זכות ההורים על ילדם תפקע רק מפני שהם נתיסרו בעוני ובמחלות.

הנער זקוק לטיפול ולחינוך—אומרים הם—ובכן מציע הוא שימסרו אותו לידיו. תחת השגחתו, בביתו, יתחנך, והוא גם ילמדו, בבוא העת, את אומנות הצלמים.

זיו, לתמהונם של קרוביה עצמם, לא התנגדה. היא דרשה רק אשר הורי הילד לא יראוהו בטרם שיסלקו את כל המגיע לה, ועם גמר המשא ומתן גם הגישה לאיש חשבון מפורט מכל מה שהוציאה במשך כל השנים.

רשימה ארוכה היתה זאת, אשר השנים, נחום ומושה, כשזו הגיעה לידם, עיינו בה מתוך רגש של חגיגה ופחד כאחת.

נרגשים היו משמות הבגדים של ילדם: 'גרבים', 'חולצות מלהים', 'נעלי-שרוך', ונבהלים—מעוצם החוב.

על שאלת ידידם, אם לרצון הוא להם עצם הענין—מה יכלו להשיב?

יום אחד לפני צאת הנער לדרכו, ירד נחום בהשכמת הבוקר לטוחננבקה, ושב הוא בחשכת הלילה, כאשר לא יכול עוד שום איש לראותו פה—ואחרי כל אלה עמד להכניס תיקונים בצלמניה, כדי להגדיל על ידי כך את רווחיו.

הן עם כל פרוטה שינכה מן החוב, כלום אין הוא מסלק, כביכול, גם אבן מן החומה, אשר הוקמה בינו ובין ילדו?

הוא קבע שלט חדש ממעל לפתח המבוא, צחצח את חלון-הראוה, ובפתקה שהדביק פה הודיע על הוזלת המחיר של תמונות משפחה.

בו בזמן גם הביא מעיר-המחוז כרטיסי-דואר אשר נתפרסמו תיכף בין בני הנוער המקומי.

גלויות עם ציורים סמליים היו אלה, כמו: מאזנים שעל כפותיהם ישקל לב אדם בכסף, או נשים אשר חץ של אלהי האהבה פגע בהן—מיני אגרות, אשר נערות מאוכזבות או חולות אהבה יכלו לשלחן על פי הכתובת הרצויה מבלי להוסיף כל באור בכתב.

או למד נחום גם את מעשה ציור השלטים, וראה ברכה גם בזה.

כל שלט שובא לידו, נתחדשה צורתו, ובעליו—נתבלט שמו ושם עסקו בבהירות כזו, עד כי האחרים, כדי שלא להשאר בין הנעלמים, הוכרחו לחדש גם את שלטיהם הם—והצר הצלמניה בתמלאה מלוחות עץ אלה עד אפס מקום.

בחוץ, על יד הפתח האחורני, עשה האיש בימות הקיץ את מלאכתו, זימר בינו לבין עצמו איזה זמר, למען תרגיש בו מושה, ומשח במכחולו את ריבועי העץ, שעמדו בשורה ליד הקיר.

צ'רצרים צרצרו בתוך עשב הבר המגודל שמסביב, ומלמטה, מן המדרון, עלתה שירת הנערות המנכשות בערוגות, ממוזגת בריח של ירק גן, נחום, כדי להחליף כוח, הצית לו סיגרה, עמד והביט אל 'גבעת החורשות' אשר מנגד, וראה אישם הרחק בחביוגי העתיד את עצמו יושב ביחד עם בנימין בתוך הצלמניה, ומושה, בפנים קורנים, ניבטת אליהם מן החדר הפנימי—שלמה בגופה.

הן שום רופא לא אמר כי חשוכת מרפא היא ללא תקוה.

אם שניהם יחד יעבדו, הוא עם בנו, יוכלו אולי להביאה פעם לאחד מאותם מקומות-המרפא, אשר שמע אומרים עליהם כי החולה המובא אליהם באלונקה ישוב ללכת משם ברגליו.

בתוך הארון שבפינת החדר יחד לו מגרה, ובה שם כל מטבע של חסכון, כגדולה כקטנה, וכשאלה נצטרפו לאיזה סכום, שלח אותו לנושיו, סילק אבן מתוך החומה—והריוח הלך כן וגדל.

בימי שבתו בעיר-המחוז לימדו פעם מכיר אחד להתקין מסגרות מקרטון, והנה עכשיו, כשבא הסתו, והעבודה בבית ובחצר נת-מעטה, התחיל להתעסק במלאכת-כפים זו.

מגייר עבה ומדבק הכין את הריבועים, משחם בצבע ובלפה, ושלח אותם לעיר-הפלך למכירה.

הנה-כייכן היה יום העבודה שלו מלא, והחדר הפנימי—ביחוד בימי החורף—קיבל את הצורה של בית-המלאכה עם כל הער-בוביה וחדות-העבודה שיש בו בזה.

מסגרות האפירו כאשנבים ריקים בכל פינה, בפי התגורר המה

סיר-הדבק בתוך להבות-אש, ונחום, ליד השולחן גזר במספרים את לוחות הקרטון מתוך יגיעה שיש בה משמחת היצירה. אטיה, נכדת ההומנים, באה לפעמים בצהרי היום והכניסה הנה גשיבה מרעננת בנפנוף מעילה הכרכי, זה אשר העלה את זכר בית-אביה על הלב.

עוד נשתמר תום הילדות בפניה, אבל עיניה היה בהן כבר מן הבושה הכבושה של הבוגרים, ומושה, הציף גל של עדנה את לבה כאשר זו העבירה דרך ליטוף את ידה על חולצת-הצמר שסרגה בשביל בנה, או שהסירה מעליה איזו בליטה יוצאת דופן העשויה להציק אחר כך לנער.

לעת המלא לה שנתה השמונה-עשרה נסעה לעיר הפלך, לאביה, שהתה שם כמה שבועות, וכשחזרה והופיעה שוב לפני השנים, היה זה להם כאילו הורם מסך מעל פני בנם.

היא לא הרבתה לספר, ורק העבירה לפניהם קבוצה מתמונותיו, וכמו פרשה כן לפרטיה את פרשת חייו. קטעי-הרקע, לאחר שהוארו בהערות-האגב שלה, הפכו להיות סביבה חיה, שבה נראה הנער פעם על לימודיו בחדרו, ופעם ליד השולחן באולם האכילה, או בשעת עבודתו, בתוך הצלמניה, והוא מזורז תמיד וער, ומלוכש בבגדיו הכרכיים, אשר יוסיפו לו לזית חשיבות.

בן ארבע-עשרה היה, ובשנתו השש-עשרה עתיד היה להיות, כהבטחת מחנכו, מושלם באומנותו—ולעת הזאת קיוה נחום להסיר גם את הנדבכים האחורנים מן הקיר החוצץ ביניהם. הוא רק אימץ יותר, לשם כך, את שריריו והאריך את יום-העבודה, על ידי זה שאחר לשבת בלילות והשכים בבוקר לקום.

מרוכז היה עתה וממעט, ככל העמלים מאומצי-הכוח, כדיבור, וגופו נוטה בלכתו משהו לפניו, כזה של המטפסים ועולים למרומי הר. הרגיש מתוך כך, כרוב המעפילים, פיק ברכים וסיבוב ראש, וכמו אלה, בשעה שהם קרובים כבר זאל המטרה, לא נתן דעתו לכך.

באחד מן הימים שבראשית קיץ—יום שהיה זכור אחר כך לרבים—היה נחום כבד מאד בעבודה.

בתחילת הבוקר נקרא לאחת החוות לצלם שם איזו בנינים, אחר היה עליו לארוז מסגרות, כדי לשלחן לתחנת-הרכבת, וכבר היה בעלי-העגלה עומד ומחכה לו, והנה הגיעה מבוריסובקה הסמוכה עגלה עם שלטים לצביעה.

שורה שלמה של חנויות התפרקה משלטיה ונשארה עומדת שם כקבוצת אנשים בטולי שם בככר-השוק—והוא ניגש, איפוא, תיכף אל העבודה, צבט לו פרוטה מן הלחם שמצא על אדן החלון, ועמד לסדר, תוך כדי לעיסה, את לוחות העץ, ואת הנער מחנות-הצבעים, שנודמן פה, ביקש להביא לו שמן, וגם הושיט לו את הפך, והנה גשמת זה מידו, והוא עצמו צנח לאטו ליד הקיר, ומפני שהוא היה עוד מתחין, ופניו היה להם הסבר הרגיל של דרישת טוב, חשב הנער כי אך משטה הוא בו ודחפו קלות בידו, ראהו שהוא משתטח על הארץ כאילו מבקש היה לשכב בנוחות, ואז התפרץ אל הצלמניה, הציץ מבעד לפתח לזה שנעשה באותו רגע בחדר הפנימי—ורץ מהר, בקול צעקה, החוצה.

כתמוה יראה זה, אשר בהיות השואה, פעמים שיעקר דוקא האדיר באילנות, בו בזמן שהציץ הדל, העומד על ידו, אפילו לא יפגע. שבע יזעזע ויטלטל אותו הרוח, וכשוך הסער יראוהו והנה הוא עומד מעורה ושלם במקומו.

האשה חולת-הרגלים, כשהאנשים ראוה ביום המחרת במקומה חקבוע, ליד החלון—תקפם אותו מין תמהון, שנצטרפה לו גם הרגשה של קורת רוח, כי הלא ביחד עם החרדה אמש. במותו הפתאומי של האיש, חשו רבים מהם גם כעין נקיפת לב.

חלל כי נמצא לפנים בסמוך לאיזו עיר, ועמדו טובי המקום ההוא והביאו קרבן לכיפור העוון.

רק הלך זר היה זה, איזה עובר-אורח, שלא ראוהו ולא ידעוהו,

death
nature
zoology

ובכל זאת רחצו את ידיהם לאות נקיון לאמר: ידינו לא שפכו את הדם הזה, ופה הלא היה זה מכיר ומודע אשר התהלך במשך שנים שחוח ונדכה, ואיש לא בא לסעדו, או לו גם לעודד אותו באיזו מלים.

על חלונו של החדר הפנימי אי אפשר היה אפילו להביט. ממנו סלדה העין כמו מהפצע שהוסרה מעליו התחבושת. והבית, בסיוט הלילה אחר כך, הבהב רופף ומעורער, כאילו ניטל מתחתיו היסוד.

והנה קמו למחרת וראוהו שהוא עומד נכון במקומו. העשן עולה מארובתו והחלבן מוזג שם את חלבו, ובחדרים פנימה מתהלך הבן וממשיך את אריגת ההוי מאותו המקום, אשר החוט נקרע בו אמש ונפסק.

'כנר שנקבע בזמנו במקום זה שנכבה'—הגדירה זאת הזקנה ההומנית רבת התבונה.

בנם של ההומנים, שמואל-אליה, הוא שבא לסדר פה עם גמר ימי 'השבעה' את הענינים.

הוא עשה את החשבון האחרון עם אדוני זרצ'יה, סילק את כל יתר החובות, ואחרי אשר פינה עוד את הבית מכל השלטים עם המסגרות, יצא והלך מתוך הבטחון המלא שחניכו ימצא את פרנסתו מאומנות הצילום בלבד.

ואמנם הצלמניה, אך נראו בחלונה תמונות העלם, נפתחה דלתה לרוחה.

בנות הרוקח רעות המראה הן שהצטלמו פה הראשונות, והנה ראו, לתמהון עצמן, כי בתמונות נתוספה להן ארשת חן, או באו גם האחרים מ'הרחוב העליון' להצטלם, וגם אלה נתגלו בהם קוי יופי, שהיו סמויים עד עתה מעין הרואים.

כי העלם, באיזה כשרון מיוחד, ידע לדלות מכל אחד את הטוב והנעלה שבו—כל ניצוץ של עדינות ונדיבות, או רוח.

תשכ"ח

statement
on her
art

הנערות 'הבלתי מזהירות', משראו את עצמן באור חדש זה, נתמלא לבן רחשי עצב—מין המית רחמים לעצמן, כזו אשר תהיה למקופחים או לאלה שהעריכו אותם הערכה לא נכונה.

וכן היה זה גם לכל האחרים. ההכרה בערך עצמם נתעמקה בהם, והם נעשו זקופים יותר והוגים כבוד יותר גם לעצמם וגם להאחרים, וכך הנה נמצא כי העלם, על ידי הפטה זו שהביט בהם מבעד לשפופרתו, רומם אותם ואת האוירה כולה עשה לנאצלה יותר, רוחנית יותר.

ואולם הפליא הוא לעשות ביחוד כשבא לצלם את אמו. בה חשף וגילה את כל הגנוה, מיצה אותה כולה, והראה אותה כן לה לעצמה.

את כל ענותה, אהבתה הכאובה, חרדת לבה ודאבון לבה, אנחותיה שלא באו, בכיה העצור עם אמהותה המקופחת— את כל אלה שאב בצורת קרני אור והקרין בהן כל קמט, כל חריץ בפניה, אלה אשר נבלו ללא עת.

כאשר הגיש לה את התמונה הזאת, סקרה אותה באין אומר ובכתה אותו הבכי שהיה עצור בקרבה, ואז בא והניח עליה את ידיו שופעות הנחמה, ידיים של בן נידה, אשר שב לחיק הורתו. בעת ההיא כבר הושבו הנה מבית המלוה כל החפצים העבויטים, וגם זוסייה, אשר פוטרה בימי הרעה, חזרה, והבית שררו בו נקיון וסדר.

ביחד עם איזו רהיטים בשביל חדר ההמתנה הביא העלם מעיר— הפלך גם כורסה בשביל אמו, מין כסא-גלגלים, אשר בו, על ידי תנועה שעשתה במרפקיה, יכלה לעבור ממקום למקום.

וכך הנה, כל מה שהיה רחוק ונבצר ממנה במגע, נתקרב עתה. לאטה, בזהירות, התהלכה בכרעי מתכת אלה, מתוך חדות התהיה של התינוק, אשר בא עם 'גיתוק כבליו' לצעוד את צעדיו הראשונים.

היא הביאה לה בעצמה את זכלה מן המטבח, הגיעה עד לחלון

הצלמניה והציצה מפה לחורשת הארנים, אשר עד עתה רק שמעה את אושתה, ובאה עד לפתח המבוא ועשתה עם זוסייה בעבודות המטבח. קלפה בידיה הנחלשות, אלה שהיו כמנודות כל הימים, את הסלק והלפת, או שקיצצה פה בעריבה עליי-חמציץ, להד קול הקופיצים העונים לה מפתחי הבתים האחרים, בעת אשר נשים טרודות, מבעד לזהרי השמש, הרכינו לה בראשן מתוך סבר טוב.

בחולשת לבה שגברה הלכו פניה והחורו, ושערה המלבין הבהיר על קדקדה בנוגה כסף, אשר מרחוק נראה לעוברים ולשבים כהלה—זו אשר האנשים מתחילים לראות במשך הזמן על ראשי המעוגים במקום עטרות הקוצים אשר הם עצמם קשרו להם.

כדי שלא תבוא לידי עייפות, אסרו עליה את 'ההליכה' בכסא בכוחות עצמה, ובנה הוא אשר הסיע אותה ממקום למקום, או בשעה שהיה עסוק בעבודתו, באה במקומו אטיה, נכדת ההומנים, ועשתה היא זאת-באותה הזריזות ובאותה תנועת הרוך, עד כי המוסעת פעמים שלא יכלה להבחין מי משניהם הוא הצועד שם מאחרי מסעד כסאה.

והוקנה ההומנית, אשר לפי המבט המיוחד שזו משהה על השנים הבינה כי רוצה היתה לראותם קשורים בקשר של קימא—פתחה היא הראשונה בדברים על כך, כי אף על פי שנכדתה גדולה היתה מהעלם בשנים, קטנה תחת זאת ממנו בקומתה, ונוקקה תמיד לעזרתו, בשעה שבאה לבצע דבר הדורש כוח גופני, או כשרון-המעשה.

וכך הנה זכתה עוד האשה לשבת במחיצתם של בני הזוג, וליהנות עם שקיעת-יומה מן הזיו אשר מסביבה.

בכסאה הנוח יושבה, על הרוב, והיתה מרבה להגות, כמו שזה רגיל בשעות דמדומים כאלה, בימי ילדותה, שהיו זרועים אף הם באור של חסד אחרון זה.

היא זכרה את בובותיה הישנות אשר המתיקו לה לפנים את שעות

דרך קוצים

בדידותה, את המטבח עם חיה־רישה זפת העינים, האמהית, ואו
האגוזות בחצר, שסככו עליה מגשם ומשמש, ואשר תחתיהן למדה
פעם לבקש בצל נקודות של אור.
נתונה במצב של דמדומ. בין חלוט והקיץ, הבהב לפנייה לפעמים
גם השביל הצר עם שתי המשוכות הנזעמות שבגן־השכן, והיא
ידעה אז כי דרך חייה היא המראה לה פה, זו שכל כך רבו בה
הקוצים והעקצים, אבל היא, כמו לפנים, בהיות נחום אתה,
תאמצה להביט לפנייה, הלאה שם—אל הורדים.